

Adam
RUTA

**Tematyka prasoznawcza
na Konferencji Naukowej
„Działalność oficyn wydawniczych
na rzecz edukacji, szkolnictwa
i oświaty w XIX i XX wieku”**

(Łódź, 15–16 października 2012 r.)

*'Initiatives of publishing houses
in the 19th and 20th century for the benefit schools
and education' (Łódź, 15–16 October 2012)*

W dniach 15 i 16 października 2012 roku odbyła się w Łodzi Konferencja Naukowa „Działalność oficyn wydawniczych na rzecz edukacji, szkolnictwa i oświaty w XIX i XX wieku” zorganizowana przez Katedrę Historii Wychowania i Pedagogii Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego pod patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN oraz Towarzystwa Historii Edukacji. Było to już trzecie spotkanie badaczy zajmujących się problematyką dziejów oświaty i wychowania, prasoznawców oraz bibliologów. Poprzednie dwie konferencje pod wspólnym hasłem „Czasopiśmiennictwo XIX i XX wieku jako źródło do dziejów szkolnictwa, oświaty i edukacji” odbyły się w 2009 i 2011 roku.

Tym razem spektrum zagadnień poruszanych w wystąpieniach uczestników poszerzono o problematykę działalności wydawców na ziemiach polskich i na obczyźnie, edycji podręczników szkolnych, materiałów metodycznych dla nauczycieli, pomocy dydaktycznych, serii wydawniczych dla młodzieży, nie zabrakło też referatów poświęconych czasopismom oświatowym i ich wydawcom.

Interdyscyplinarna formuła konferencji sprawiła, że zgromadziła ona przedstawicieli większości ośrodków naukowych z całego kraju (Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytet Mikołaja Koper-

nika w Toruniu, Uniwersytet Rzeszowski, Akademia Pomorska w Słupsku, PWSZ w Tarnobrzegu, Kolegium Nauczycielskie w Bielsku Białej), bibliotek akademickich i pedagogicznych w Łodzi, Poznaniu i Kaliszu, a także ośrodków doskonalenia nauczycieli w Częstochowie i Koninie.

W trakcie dwudniowych obrad ogłoszono 38 referatów, z których 14 dotyczyło szeroko rozumianej problematyki prasoznawczej. Z uwagi na dużą liczbę zgłoszonych tekstów wystąpienia prezentowano zarówno podczas sesji plenarnych otwierających i zamykających konferencję, jak i w sekcjach (Działalność wydawnicza w XIX i początkach XX wieku; Produkcja oficyn wydawniczych w Drugiej Rzeczypospolitej; Ruch edytorski po II wojnie światowej).

Jadwiga Konieczna (UŁ) przedstawiła *Rolę „Przeglądu Pedagogicznego” (1882–1905) w upowszechnianiu czytelnictwa i książki dziecięcej*; Beata Leder (Biblioteka UŁ) zatytułowała swoje wystąpienie *Treści kierowane do dzieci i młodzieży w czasopiśmie z kolekcji Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego, wydawanych na przełomie XIX i XX wieku, jako odzwierciedlenie zmieniającej się rzeczywistości*; Izabela Krasieńska (UJK) mówiła o *Księdzu Henryku Antonim Szumanie jako inicjatorze i wydawcy „Naszego Przewodnika” — pismka dziecięcych bractw wstrzeźliwości (1913–1920)*; referat Niny Kapuścińskiej (UŁ) nosił tytuł *„Kto garstką ziemię nosi, góry się doczeka” — „Zorza. Dziennik młodemu wiekowi poświęcony” Pauliny Krakowowej i Walentyny Trojanowskiej*; zaś Kamil Śmiechowski (UŁ) omówił *Łódzkie inicjatywy wydawnicze w opinii prasy lokalnej „Goniec Łódzki” „Kurier Łódzki”, „Rozwój” na przełomie XIX i XX wieku*.

Elżbieta Magiera (US) poświęciła swoje wystąpienie *Działalności wydawniczej polskiego ruchu spółdzielczego na rzecz oświaty i wychowania w okresie międzywojennym (1918–1939)*. Organizacje spółdzielcze wydawały około 40 tytułów czasopism, m.in. „Jedność”, „Przegląd Spółdzielczy”, „Młody Spółdzielca”, „Społem”, „Spółnota”, „Rzeczpospolita Spółdzielcza”. Na uwagę zasługuje „Spółdzielczy Przegląd Naukowy” wydawany przez Spółdzielczy Instytut Naukowy.

Adam Ruta z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie przedstawił *Działalność krakowskich oficyn wydawniczych na rzecz szkoły i edukacji w dwudziestoleciu międzywojennym*. Wśród krakowskich wydawców podręczników dominowała Księgarnia Geograficzna „Orbis”, która wydawała także czasopisma: „Wiadomości Geograficzne” redagowane przez Ludomira Sawickiego (od 1923), „Orli Lot” (od 1924) i „Wierchy” (1926–1931).

Jarosław Durka (RODN w Częstochowie) zaprezentował referat pt. *Działalność wydawnicza Towarzystwa Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych w dwudziestoleciu międzywojennym*. Pierwszym czasopiśmie TNSSiW było „Muzeum” ukazujące się w latach 1885–1939. Od 1933 roku ukazywało się pismo „Kultura i Wychowanie”, ponadto „Przegląd Pedagogiczny” oraz dodatek tygodniowy do tego pisma zatytułowany „Sprawy Towarzystwa Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych”. Po auspicjami

Towarzystwa wydawano ponadto „Pedagogium” (od 1925), „Szkolnictwo Zawodowe”, „Iskry”, „Czasopismo Geograficzne”, „Przegląd Humanistyczny” i inne.

Aleksandra Lubczyńska z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach mówiła o „*Przewodniku Oświatowym*” (1901–1939) i jego wydawcy — *Towarzystwie Szkoły Ludowej*. Pismo ukazywało się początkowo, w latach 1901–1906, jako „Miesięcznik TSL”, by od 1907 roku zmienić tytuł na „Przewodnik Oświatowy”. W latach trzydziestych periodyk ten stał się dwutygodnikiem.

Jolanta Dzieniakowska z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach zaprezentowała *Organ Związków Inspektorów Szkolnych w Rzeczypospolitej Polskiej „Sprawy Szkolne” 1925–1939 jako źródło do dziejów oświaty lat międzywojennych*. Pismo ukazywało się do roku 1935 jako kwartalnik, w latach 1935–1936 zostało zawieszona, a następnie wychodziło w cyklu miesięcznym.

Bogumiła Celer z Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu przedstawiła referat zatytułowany *Wydawcy czasopism pedagogicznych I połowy XX wieku w świetle egzemplarzy zachowanych w zbiorach Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu*. Dokonała w nim krótkiego przeglądu prasy pedagogicznej od zarania, stanu badań nad czasopiśmiennictwem pedagogicznym, a następnie zaprezentowała zbiory Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu — ok. 90 tytułów z XIX i pierwszej połowy XX stulecia.

Wystąpienie Justyny Gulczyńskiej z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu dotyczyło *Wydawców i kolporterów pism drugoobiegowych dla młodzieży w latach osiemdziesiątych XX wieku w Polsce*.

Ewa Andrysiak z Uniwersytetu Łódzkiego mówiła o *Produkcji wydawniczej i drukarskiej na rzecz oświaty w świetle bibliografii „Druki kaliskie XIX i pierwszej połowy XX wieku”*. Wśród kaliskich druków sporo było czasopism wydawanych przez młodzież szkolną, m.in. w latach 20. ubiegłego stulecia ukazywało się „Echo Szkolne”, a drugie pismo o tym samym tytule redagowane było przez uczniów Gimnazjum im. Adama Asnyka. Innymi pismami młodzieży szkolnej były: „Pochodnia”, „Latawiec”, „Sztubak”, „Świt” (Gimnazjum im. Tadeusza Kościuszki) — te dwa ostatnie periodyki po połączeniu przyjęły tytuł „Czyn i Słowo”. Swoje czasopisma mieli kaliscy harcerze: „Czuwaj”, „Głos Harcerza”, „Wywiadowca”, wydawano także harcerskie i uczniowskie jednodniówki.

Roman Tomaszewski z Akademii Pomorskiej w Słupsku zaprezentował *Polskie wydawnictwa wojskowe w latach 1908–1990*. Wśród czasopism najdawniejszych wymienił pismo legionowe „Bellona”, które ukazywało się aż do roku 1948, następnie „Wiarus” — skierowane do szeregowego żołnierza, wychodzące również w dwudziestoleciu międzywojennym. Swoje periodyki miały poszczególne rodzaje wojsk, np. „Przegląd Piechoty”, „Przegląd Kawalerii” czy „Przegląd Artylerii”. Prasa wojskowa w Drugiej Rzeczypospolitej wydawana była przez Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy, kierowany do 1926 roku przez prof. Wacława Tokarza.

W czasie II wojny światowej na Bliskim Wschodzie ukazywało się pismo „Na straży” wydawane przez Janusza Jędrzejewicza.

Wielość zaprezentowanych wystąpień, zainteresowanie przedstawicieli licznych ośrodków naukowych z całego kraju świadczą dobitnie o tym, że tematyka konferencji trafiła na podatny grunt. Wśród prelegentów byli zarówno doświadczeni naukowcy, od lat podejmujący badania z zakresu historii edukacji, dziejów książki i prasy, także pedagogicznej, jak i młodzi adepci nauki, stawiający pierwsze kroki badawcze. Różnorodność podejmowanych zagadnień sprawiła, że łódzka konferencja była niezwykle wartościowym i inspirującym spotkaniem dla wszystkich jej uczestników, ale też przynoszącym wymierne efekty w postaci poszerzenia stanu wiedzy o prasie. Wypada mieć nadzieję, że inicjatywa Katedry Historii Wychowania i Pedeutologii Uniwersytetu Łódzkiego na stałe zagości w kalendarzu konferencji naukowych.

Organizatorzy zapowiedzieli opublikowanie wystąpień w postaci pracy zbiorowej, która ukaże się nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego, podobnie jak miało to miejsce po konferencji w 2009 roku¹ (materiały z 2011 roku wyjdą drukiem niebawem).

¹ *Czasopiśmiennictwo XIX i początków XX wieku jako źródło do historii edukacji*, pod red. Iwonny Michalskiej i Grzegorza Michalskiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010; *Czasopiśmiennictwo okresu Drugiej Rzeczypospolitej jako źródło do historii edukacji*, pod red. Iwonny Michalskiej i Grzegorza Michalskiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010; *Czasopiśmiennictwo drugiej połowy XX wieku jako źródło do historii edukacji*, pod red. Iwonny Michalskiej i Grzegorza Michalskiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010.